

GK 57. szám *

I. Gazdálkodó szervezetek közötti szállítási és vállalkozási szerződés megszegése miatt fizetendő kártérítésbe csak azt a kötbért lehet betudni, amelyet a kárt szenvedett fél ugyanabból a szerződésszegésből folyóan kapott a másik féltől.

II. A maradványszolgáltatás ellenértékébe a megrendelő által fizetett meghiúsulási kötbér összegét betudni nem lehet.

III. A kötbért a szállító magatartása miatt a megrendelőnél keletkezett tárolási (raktározási) költségekbe betudni nem lehet.

IV. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiuma a továbbiakban a GKT 46/1973., 47/1973. és 48/1973. számú tanácselnöki értekezleti állásfoglalásait nem tartja fenn.

a) A Ptk. 246. §-nak (1) bekezdése - a szerződést biztosító mellékkötelezettségek között - a kötbért is felsorolja. Eszerint a kötelezett meghatározott pénzösszeg fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős nem vagy nem szerződésszerűen teljesít. A kötbér kikötésére bármely szerződésszegés esetében sor kerülhet, de általában a késedelemben, a hibás teljesítésben és a meghiúsulásban (nem teljesítésben) mutatkozó szerződésszegések esetére szoktak a felek kötbérszankcióban megállapodni.

A Ptk. 246. §-nak (2) bekezdése szerint a jogosult a kötbért meghaladó kárát érvényesítheti, azaz a kötbért a kártérítés összegébe be kell tudni.

Ezek a rendelkezések nem döntenek el azt a kérdést, hogy a szerződésszegés által okozott kár összegébe az adott jogviszony körében elkövetett valamennyi szerződésszegés miatt fizetendő kötbért be kell-e tudni vagy pedig csak azt a kötbért, amely a kárt szenvedett félnek ugyanazon szerződésszegés alapján jár a másik féltől. A kérdés felmerülhet pl. az olyan kettős szerződésszegés esetén, amikor a szállító egyrészt késedelmesen, másrészt hibásan teljesít, és a megrendelőnek késedelmi és hibás teljesítési kötbérre, valamint kártérítésre nyílik igénye. Az olyan értelmezés, amely szerint a kártérítés összegébe az adott esetben mind a késedelmi, mind a hibás teljesítési kötbért be kell tudni, figyelmen kívül hagyja a kötbér célját, illetve a kötbér és a kártérítés meghatározott szerződésszegésen alapuló szoros összefüggését.

A kötbér egyik célja a reparáció. Ez a cél nem valósulhat meg, ha valamely szerződésszegés által okozott kártérítési összegbe olyan kötbért is be kellene tudni, amely kötbér a kárt előidéző szerződésszegéssel összefüggésében nem álló, más szerződésszegés következménye. Ennek az utóbb említett más szerződésszegésnek is lehet ugyanis kárkövetkezménye, amelyet a jogosult esetleg azért nem mutat ki, mert a kötbér mint káráltalány azt fedezte, és ezáltal felmentette őt a szerződésszegés által okozott kár bizonyításának terhe alól. Nyilvánvaló tehát, hogy a kötbért csak annál a kárnál lehet figyelembe venni, amely tekintetében a bizonyítási teher alól felmenthető káráltalány szerepét betölti, tehát a szerződésszegés által okozott kár összegébe csak azt a kötbért lehet betudni, amely a kárt szenvedett fél részére annak a szerződésszegésnek az alapján jár a másik féltől, amellyel a kár keletkezése és összege okozati összefüggésben áll.

b) Ha a teljesítés olyan okból vált lehetetlenné, amelyért a megrendelő felelős, a megrendelő szerződésben történt vállalása alapján köteles lehet meghiúsulási kötbért fizetni [Ptk. 246. § (1) bek.]. A kötbért pedig a kártérítés összegébe be kell tudni, illetve csak a kötbért meghaladó kárt lehet érvényesíteni [Ptk. 246. § (2) bek.]. Előfordul, hogy lehetetlenülés akkor következik be,

amikor a szolgáltatás tárgyának előállítása már megkezdődött, s a termék (a mű, a létesítmény) félkész állapotban van. Ezért felmerül az a kérdés, hogy amennyiben a megrendelő a félkész terméket (művet stb.) átveszi, s ellenértékét megfizeti, az e címen fizetendő pénzösszegbe be kell-e tudni az általa fizetett meghiúsulási kötbért.

Az a pénzösszeg, amelyet a megrendelő a szállítónak (a vállalkozónak) az ún. maradványszolgáltatásért fizet, nem a szerződés meghiúsulása folytán keletkezett kár megtérítését jelenti. A Ptk. 312. §-nak (6) bekezdése szerint "ha a lehetetlenné vált szolgáltatás tárgyának maradványa a kötelezett birtokában marad... a jogosult a maradvány... átengedését követelheti az ellenszolgáltatás arányos része ellenében". A szállító (a vállalkozó) tehát a maradványt szolgáltatja, a megrendelő pedig annak - a Ptk. 312. §-a szerint - arányos ellenértékét. A jogszabály a kötbért csak a kártérítés összegébe engedi betudni, ezért nem lehet helye betudásnak olyan esetben, ha a költségek szolgáltatás ellenében történt, tehát ha az vagyonsökkenésre nem vezetett.

Minthogy pedig a lehetetlenné vált szolgáltatás ellenértéke kártérítésnek nem tekinthető, a megrendelőnek - amennyiben a szolgáltatás tárgyának maradványát átveszi - meg kell fizetnie a teljes ellenérték arányos részét, s ezenfelül a meghiúsulási kötbért is.

c) A hibás teljesítés olyan eseteiben, amikor a szállító szavatossági kötelezettségének kicseréléssel tesz eleget, a megrendelőnél gyakran merül fel raktározási költség, különösen akkor, ha a hiba megállapítása és a kicserélés közötti időtartam viszonylag hosszabb. Az ilyen költségek megtérítésével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy ezeket kárként kell-e felfogni, s ennek összegébe a szállító által fizetett hibás teljesítési kötbért be kell-e tudni.

A Ptk. 309. §-nak (1) bekezdése szerint a szavatosság alapján fennálló kötelezettség teljesítésével összefüggésben felmerülő költségek - ilyen költség a raktározás, őrzés stb. költsége is - a kötelezettet terheli.

A Ptk. 335. §-nak (4) bekezdése szerint kártérítés címén a károkozó körülmény folytán a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést és az elmaradt vagyoni előnyt kell megtéríteni, ideértve azokat a költségeket is, amelyek a károsultat ért hátrány csökkentéséhez vagy kiküszöböléséhez szükségesek. Végeredményben mindenféle felmerült költség a "vagyonban beállott értékcsökkenést" jelent, ennek ellenére felelősségi szempontból mégsem minősül minden költség kárnak. Nem tekinthető kárnak pl. az olyan költség sem, amely nem másnak jogellenes magatartásával (Ptk. 339. §) függ össze. A hibás teljesítés jogellenes magatartás, szerződésszegés, a kicseréléssel kapcsolatban a jogosultnál felmerült őrzési költségek megtérítésére mégsem a kártérítés szabályait kell alkalmazni. A Ptk. 309. §-nak (1) bekezdése szerint ugyanis a szavatossági kötelezettség teljesítésével, vagyis pl. a kicserélésig szükséges raktározással, az őréssel felmerült költségek megtérítésére vétkességére tekintet nélkül a kötelezett köteles.

Hasonló költségmegtérítési köteleiséget a Ptk. más esetekben is megállapít. Így pl. a 478. § a megbízott javára általában díj fizetését, a 479. § pedig ezenfelül a költségei megtérítését rendeli.

A kifejtettek szerint a tárolással, raktározással felmerült igazolt költségek megtérítése a megrendelőt nem kártérítési alapon illeti meg, ennél fogva az ilyen költségek mértékére és elszámolására nem kerülhet alkalmazásra a Ptk. 246. §-nak (2) bekezdése, amely szerint a kötbért a kártérítés összegébe be kell tudni.

Az állásfoglalásban foglaltak abban az esetben is irányadók, ha jogszabály kötbér kikötését kötelezően írja elő.

* Az állásfoglalást a Kúria Polgári Kollégiuma az 1/2014. PJE határozat értelmében az új Ptk.

alkalmazása körében is megfelelően irányadónak tartja.